

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто механізм фінансування інвестиційної діяльності промислових підприємств в сучасних умовах господарювання. Досліджено особливості та основні джерела фінансування харчових підприємств Вінницької області. Також визначено основні проблеми фінансового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання та запропоновано шляхи їх вирішення.

In this article is considered financing mechanism of investment industry in the modern business environment. It has been investigated features and basic sources of financing of food companies in Vinnitsa region. Also, the basic problems of the financial support of investment activity of subjects of management is considered and proposed many solutions.

Ключові слова: інвестиційна діяльність підприємства, фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємства, інвестиційні ресурси.

Вступ

Одним з найважливіших завдань здійснення інвестиційної діяльності на мікрорівні є пошук напрямків та безпосереднє залучення інвестиційних ресурсів з різних джерел з врахуванням специфіки господарської діяльності підприємств для забезпечення процесу подальшого використання сформованого капіталу в цілях інвестування. Однак, в нинішній час, дане завдання ускладнюється дефіцитом власних інвестиційних ресурсів господарюючих суб'єктів, недосконалістю механізму залучення позикових ресурсів та обмеженістю використання залучених джерел фінансування.

Проблемам фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств присвячена велика кількість робіт зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів: Т. Бень, К. Балдина, В. Бочарова, А. Вострокнутової, Г. Джурабаєвої, А. Івасенко, С. Ібрагімова, А. Ізмайлова, Н. Лахметкіної, В. Максимової, Г. Маховікової, та ін. Проте, незважаючи на значні наукові здобутки науковців, існують питання, котрі залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Це питання, пов'язані із оптимальним залученням інвестиційних ресурсів із різних джерел, їх раціональним використанням, мінімізацією впливу ризиків на здійснення реальних та фінансових інвестицій, посиленням регуляторного впливу держави на інвестиційну діяльність підприємств тощо. Тому, наведені міркування свідчать про актуальність та важливість обраного напрямку дослідження.

Метою дослідження є розробка теоретичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій щодо фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості Вінницького регіону.

Основний розділ

При здійсненні інвестиційної діяльності, необхідно враховувати весь спектр можливих джерел формування інвестиційних ресурсів для фінансування інвестицій, який включає три основні групи: власні, залучені і позичені. Автором було узагальнено та відображено на рис. 1 конкретні джерела інвестиційного капіталу в межах цих основних груп.

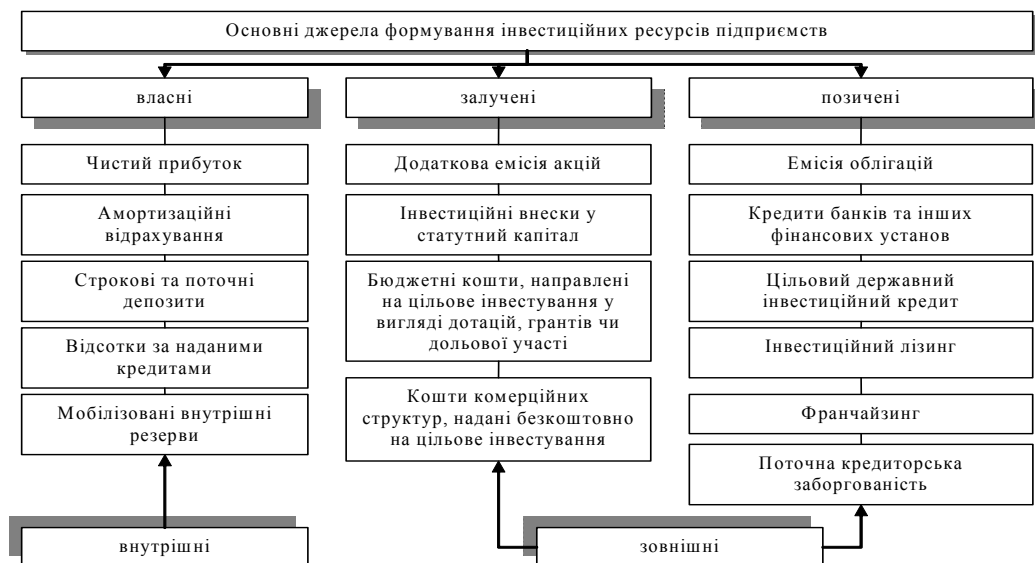

Рис. 1. Джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств

Власні кошти підприємств формуються внаслідок його фінансово-господарської діяльності. До їх складу входять: чистий прибуток, амортизаційні відрахування, строкові та поточні депозити, відсотки за наданими кредитами та мобілізовані внутрішні резерви.

До залучених джерел фінансування інвестиційної діяльності відносять кошти, надані на постійній основі, по яким може здійснюватися виплата власникам цих ресурсів доходу (у вигляді дивідендів чи процентів) і які можуть практично не повертатись власникам. До їх складу входять додаткова емісія акцій, додаткові внески (паї) у статутний капітал, цільове державне чи комерційне фінансування на безповоротній та безкоштовній основі.

Під позиковими джерелами фінансування інвестиційної діяльності розуміють грошові кошти, отримані в позику на визначений термін і підлягають поверненню з виплатою відсотків. Позикові кошти включають: кошти, отримані від випуску облігацій, інших боргових зобов'язань, а також кредити банків, інших фінансово-кредитних установ, держави.

Як правило, структура джерел фінансування інвестиційної діяльності змінюється залежно від фази ділового циклу підприємств: частка внутрішніх джерел знижується в періоди пробудження та підйому, коли підвищується інвестиційна активність, і зростає в періоди економічного спаду, що зумовлено зменшенням масштабів інвестування, скороченням пропозиції грошей та подорожчанням кредитних ресурсів. Крім того, співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами фінансування інвестицій у кожному конкретному випадку різне і залежить від трьох основних факторів [1, с.37]:

- інвестиційних можливостей самого підприємства;
- привабливості самого ринку;
- організації залучення інвестицій.

Підприємства харчової промисловості Вінницької області протягом 2005-2009 років використовували інвестиційні ресурси з різних джерел для здійснення інвестиційної діяльності, що відображено на рис. 2.

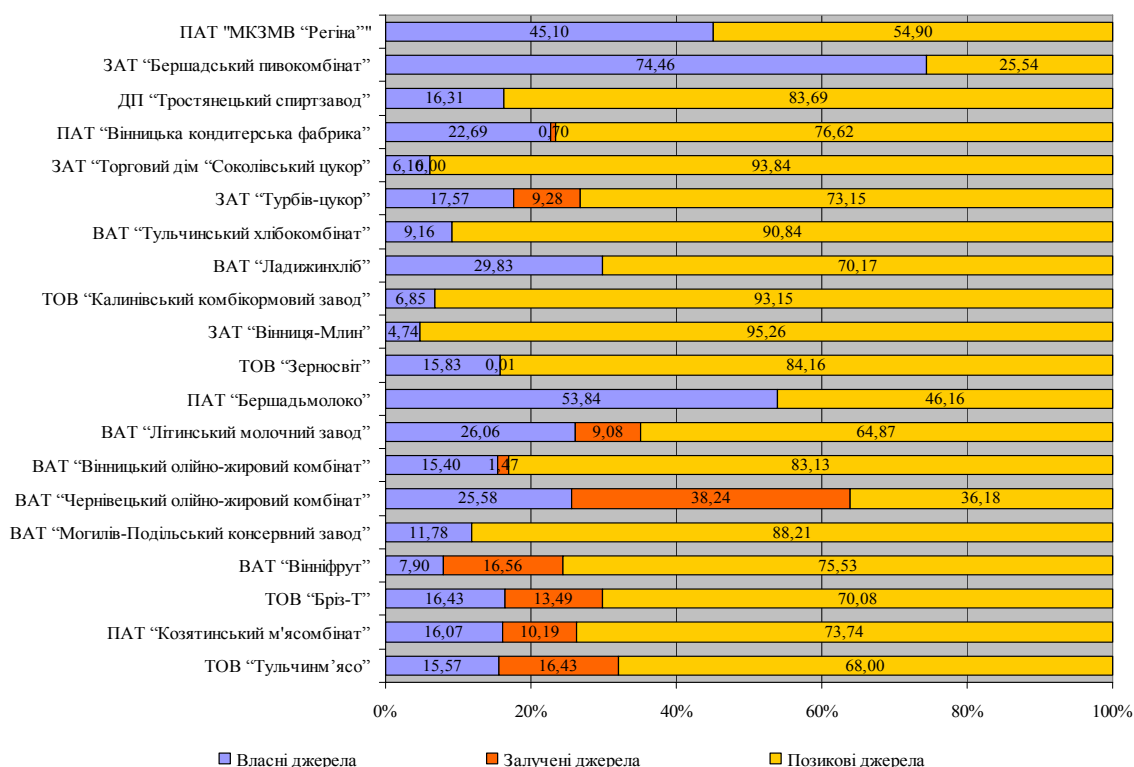

Рис. 2. Структура джерел інвестиційних ресурсів харчових підприємств Вінницької області у 2005-2009 роках

За даними рис. 2 видно, що в середньому питома вага власних джерел у загальному обсязі фінансування інвестиційної діяльності впродовж 2005-2009 років становила 21,9%. Лише ЗАТ "Бершадський пивокомбінат" та ПАТ "Бершадьмолоко" мали частку власних інвестиційних ресурсів понад 50%. Питома вага позикових джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності становила в середньому 72,4%. При чому, такі підприємства як ЗАТ "Торговий дім "Соколівський цукор", ВАТ "Тулчинський хлібокомбінат", ТОВ "Калинівський комбикормовий завод" та ЗАТ "Вінниця-Млин" використовували позикові джерела як основні (їх частка у загальному обсязі джерел фінансування становила понад 90%). Залучені інвестиційні ресурси використовувало 11 із 20 досліджуваних підприємств, однак їх частка в загальному обсязі не перевищувала в середньому 5,8%. В цілому, ситуація за якої фінансове

забезпечення інвестиційної діяльності відбувається, в основному, за рахунок позикових інвестиційних ресурсів є надзвичайно негативною, адже підвищується рівень ризиковості такої діяльності.

Внутрішні джерела інвестиційної діяльності формуються в процесі розподілу валового прибутку та валових доходів та включають чистий прибуток, амортизаційні відрахування та відсотки за депозитами й наданими кредитами.

Важливу роль в структурі власних джерел фінансування інвестиційної діяльності відіграє чистий прибуток, що виражає вартість додаткового продукту підприємства. Після сплати податків та інших обов'язкових платежів у розпорядженні юридичної особи залишається чистий прибуток, частина якого може направлятися на інвестування у різні способи, які активно взаємодіють і доповнюють один одного, та утворюють систему, в якій існує певна ієрархія [1, с. 37–38]:

1) систематичний розподіл прибутку господарюючого суб'єкта, який стає можливим в результаті здійснення керівництвом підприємства цілеспрямованої політики в області використання прибутку з метою інвестування або утримання цього прибутку від розподілу у вигляді дивідендів між акціонерами;

2) спонтанне інвестування коштів по мірі їх надходження і накопичення, що зумовлюється особливостями формування прибутку підприємства і його розподілом в інвестиційних цілях;

3) планове самофінансування в руслі загальної стратегічної лінії підприємства, що формується в процесі розробки суб'єктом господарювання інвестиційних планів.

Наступним власним джерелом фінансування інвестиційної діяльності підприємства є амортизаційні відрахування, що утворюються в результаті перенесення вартості основних виробничих фондів на вартість готової продукції. Функціонуючи тривалий час, основні виробничі фонди поступово зношуються і переносять свою вартість на готову продукцію частинами. Грошові кошти, що вивільнюються в процесі поступового відновлення вартості основних виробничих фондів, акумулюються у вигляді амортизаційних відрахувань у амортизаційному фонді, розмір якого залежить від об'ємів основних фондів підприємства і використовуваних методів нарахування амортизації.

Строкові та поточні депозити, а також відсотки за наданими кредитами також можуть розглядатися як власні внутрішні джерела фінансування інвестиційної діяльності, що утворилися внаслідок появи вільних коштів підприємства.

У якості власних джерел фінансування інвестиційної діяльності можуть виступати мобілізовані внутрішні резерви, тобто вивільнені кошти від поточної діяльності підприємства. До напрямів формування власного інвестиційного капіталу підприємства за допомогою мобілізації внутрішніх резервів належать [2, с.12]: фінансування за рахунок підвищення ефективності управління персоналом; фінансування за рахунок оптимізації управління основними засобами; фінансування за рахунок оптимізації управління оборотними коштами; фінансування за рахунок оптимізації управління фінансовими активами; збільшення грошових припливів за рахунок оптимізації оподаткування.

Структура власних джерел інвестиційних ресурсів підприємств харчової промисловості Вінницького регіону зображена на рис. 3.

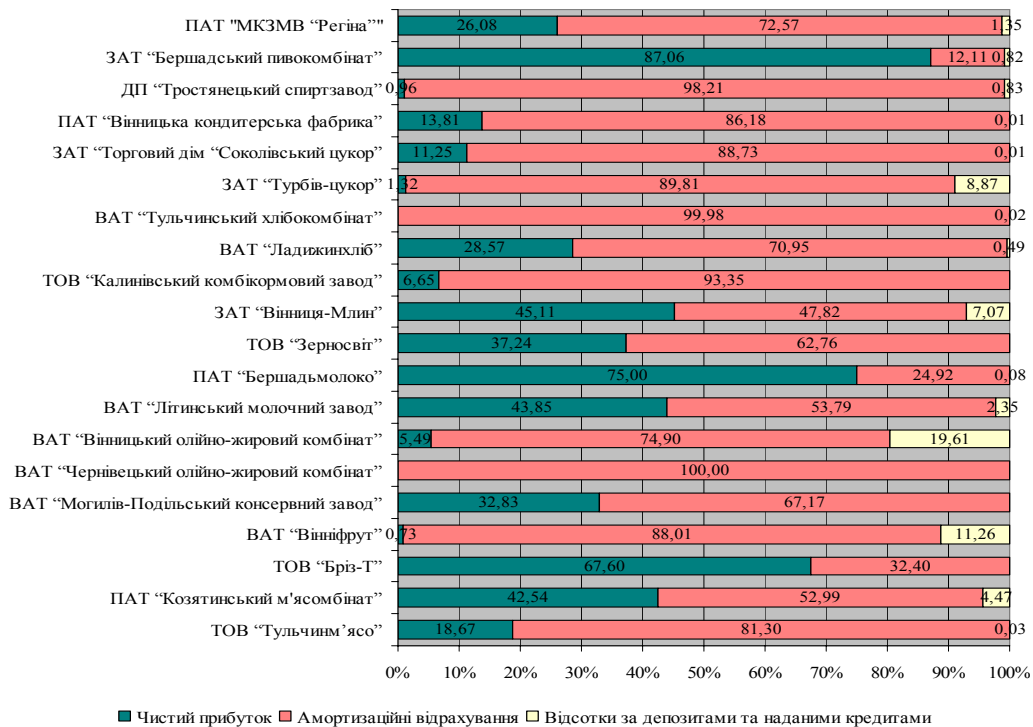

Рис. 3. Структура власних джерел інвестиційних ресурсів харчових підприємств Вінницької області у 2005-2009 роках

Як показано на рис. 3, в середньому питома вага чистого прибутку у загальному обсязі власних джерел фінансування інвестиційної діяльності впродовж 2005-2009 років становила 27,2%. Лише ЗАТ "Бершадський пивокombінат", ПАТ "Бершадьмолоко" та ТОВ "Бріз-Т" мали частку чистого прибутку понад 50%. Амортизаційні відрахування є основним джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності, питома вага яких становила в середньому 69,9%. Незначною була частка відсотків за депозитами та наданими кредитами (в середньому – 2,8%), при чому 1/4 підприємств це джерело взагалі не використовувала.

В результаті проведеного аналізу внутрішніх джерел фінансування інвестиційної діяльності харчових підприємств Вінницького регіону можна зробити висновок, що прибуток господарюючих суб'єктів є приблизно рівноцінним амортизації джерелом фінансування. Необхідно відзначити існування двоїстого характеру взаємного впливу прибутку й інвестицій. З одного боку, прибуток є найважливішим інвестиційним ресурсом, а, з іншого боку, його збільшення пов'язане зі зниженням собівартості виробництва, підвищенням якості продукції і зростанням обсягів виробництва. Хоча будь-який з факторів підвищення прибутку може бути задіяний при мобілізації внутрішніх резервів підвищення ефективності виробництва, найбільш істотних результатів можна досягти шляхом інвестицій в його відновлення, тобто, не тільки прибуток є джерелом збільшення обсягів інвестицій, але і самі інвестиції є умовою зростання прибутку.

В подальшому, харчовим підприємствам Вінницького регіону потрібно приділяти більшу увагу залученню власних джерел інвестиційних ресурсів. Цьому, на нашу думку, можуть сприяти наступні заходи державної інвестиційної політики [3, с.308]:

1) з метою усунення свідомого приховування підприємствами дійсних обсягів отриманого чистого прибутку слід знизити норму оподаткування прибутку, що використовується на фінансування інвестиційної діяльності;

2) з метою скорочення амортизаційного періоду та стимулювання швидшого обертання коштів підприємств потрібно розширювати масштаби використання прискорених методів амортизації;

3) з метою припинення практики використання амортизаційного фонду як фонду поточного використання для задоволення потреб споживання, а не на цілі відтворення, необхідно встановити санкції до підприємств, що допускають нецільове використання амортизаційних сум.

Залучені джерела інвестиційної діяльності харчових підприємств формуються в процесі додаткової емісії акцій та здійснення додаткових внесків у статутний капітал. Загальні обсяги залучених інвестиційних ресурсів підприємствами харчової промисловості Вінницької області у 2005-2009 роках відображені на рис. 4.

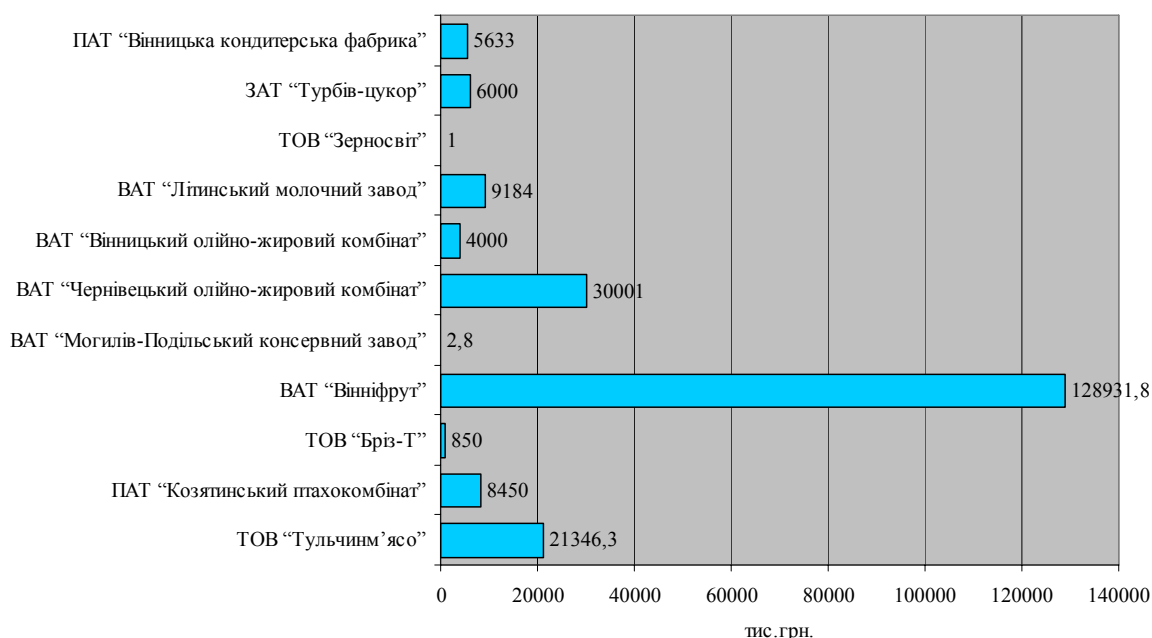

Рис. 4. Загальні обсяги залучених джерел інвестиційних ресурсів харчових підприємств Вінницької області у 2005-2009 роках

За даними рис. 4 можна зробити висновок, що підприємства харчової промисловості Вінницького регіону у 2005-2009 роках не досить активно використовували залучені джерела фінансового забезпечення інвестиційної діяльності, крім ВАТ "Вінніфрут", яке залучило інвестиційних ресурсів з даного джерела на суму 128931,8 тис. грн. В основному, надходження ресурсів з цього джерела забезпечується додатковим випуском простих акцій. Такий метод фінансування є досить привабливим, адже не зобов'язує підприємства

повертати капітал і виплачувати дивіденди через певний проміжок часу. Незначна частка залучення інвестиційних ресурсів із даного джерела обумовлена нерозвинутістю фондового ринку України та небажанням керівництва підприємства ставати його учасниками.

Позикові джерела інвестиційної діяльності підприємств формуються за рахунок залучення банківських кредитів, збільшення обсягів поточної кредиторської заборгованості та випуском боргових цінних паперів.

Кредити банків та інших фінансових установ виступають важливим джерелом фінансування інвестиційної діяльності, що відображається в низці переваг, порівняно з іншими позиковими інструментами: гнучка схема фінансування, можливість виграшу на різниці відсоткових ставок, відсутність витрат, пов'язаних з реєстрацією і розміщенням цінних паперів. Недоліками кредитного фінансування є потреба в забезпеченні, наявність ліміту кредитування та можливі високі відсоткові ставки.

Одним з джерел фінансування інвестиційної діяльності є емісія облігацій, спрямована на залучення тимчасово вільних грошових коштів населення і комерційних структур. Перевагами такого джерела фінансування є: гарантована і наперед відома величина доходу та можливість дострокового пред'явлення до погашення, а недоліками – неможливість використання малими підприємствами, значні витрати на емісію і розміщення та невисока дохідність в порівнянні з майновими цінними паперами.

Поточна кредиторська заборгованість також може розглядатися як позикове зовнішнє джерело фінансування інвестиційної діяльності, що утворилися внаслідок затримки погашення зобов'язань підприємства перед постачальниками, бюджетом, власниками боргових цінних паперів тощо.

Структура позикових джерел інвестиційних ресурсів підприємств харчових підприємств Вінницьчини відображена на рис. 5.

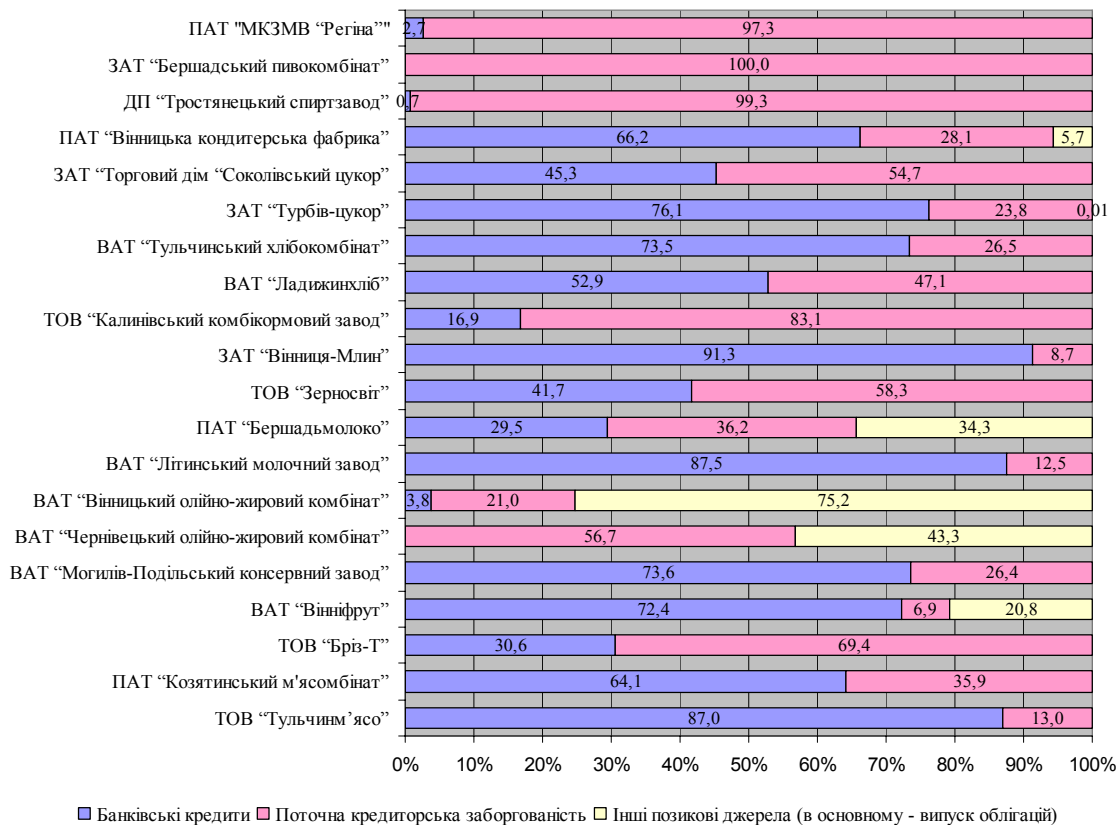

Рис. 5. Структура позикових джерел інвестиційних ресурсів харчових підприємств Вінницької області у 2005-2009 роках

Дані рис. 5 показують, що в середньому питома вага банківських кредитів у загальному обсязі позикових джерел фінансування інвестиційної діяльності впродовж 2005-2009 років становила 45,8%. Лише ЗАТ "Вінниця-Млин" мали частку кредитів банків понад 90%. Поточна кредиторська заборгованість також є важливим джерелом фінансового забезпечення інвестиційної діяльності, питома вага якої в загальному обсязі позикових джерел становила в середньому 45,2%. При чому, ЗАТ "Бершадський пивокомбінат", ДП "Тростянецький спиртзавод" та ПАТ "Мурованокуриловецький завод мінеральної води "Регіна"" використовували майже 100% лише дане джерело. Незначною була частка позикових коштів залучених через випуск облігацій та інших джерел фінансування (в середньому – 9%), при чому це джерело використовувала лише 1/3 підприємств. Це пов'язано з тим, що випуск облігацій можуть собі дозволити лише окремі суб'єкти господарювання через значні витрати на їх розміщення.

Висновки

Проведений аналіз фінансового забезпечення підприємств харчової промисловості Вінницької області дозволяє зробити висновок, що процес фінансового забезпечення інвестиційної діяльності являє собою складну проблему. Очевидно, що інвестор не буде вкладати свої кошти наосліп, не маючи не те серйозних підстав. Отже, обґрунтованість фінансування інвестиційної діяльності повинна підтверджуватися мінімізацією ризиків та підвищенням інвестиційної привабливості господарюючих суб'єктів.

Так, на нашу думку, надзвичайно важливе значення має підвищення рівня інвестиційної привабливості харчових підприємств в Україні за допомогою здійснення низки заходів на державному рівні за рахунок використання різноманітних інструментів: збільшення прибутковості суб'єктів господарювання через систему податкового стимулювання (зниження ставок податків, надання податкових пільг, використання методів прискореної амортизації тощо); покращення матеріального забезпечення господарської діяльності підприємств через систему інфраструктурного забезпечення (надання пільг за користування природними ресурсами, можливість використання окремих інфраструктурних об'єктів на пільгових умовах тощо); покращення умов здійснення господарської діяльності через систему фінансово-кредитних стимулів (зниження рівня процентних ставок за кредитами, надання пільгових бюджетних кредитів та дотацій тощо).

Література

1. Джурбаева Г.Н. Концептуальные подходы к финансированию инвестиционной деятельности промышленного предприятия / Г.Н. Джурбаева // Известия ИГЭА. – 2005. – № 1 (42). – С. 37–41.
2. Бень Т. Методологічні підходи до формування власних інвестиційних ресурсів / Т. Бень, Я. Лоскутова // Економіка України. – 2003. – № 10. – С. 11–16.
3. Ибрагимов С.Т. Особенности и структура источников финансирования инвестиций в основной капитал промышленности Республики Казахстан / С.Т. Ибрагимов // Инвестиции и инновации в России: проблемы в начале XXI века (макроэкономические, социальные, институциональные и методологические) : Сборник статей. – М. : Институт экономики РАН, 2001. – С. 304–313.

Надійшла 22.12.2010

УДК 330.341.1

О. І. ЯНКОВСЬКА

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТУПЕНЯ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

У статті проведено порівняльний аналіз ефективності виробництва продукції рослинництва та тваринництва, використання основних та оборотних засобів у приватних сільськогосподарських підприємствах згрупованих за рівнем їх залучення до інноваційного процесу.

The article exposes results of comparative analysis efficiencies of plant and stockbreeding, use of fixed and floating assets in private agricultural enterprises Zhitomir region grouped by level of their involvement in the innovation process

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, селекційні інновації, удосконалення племінних якостей тварин.

Постановка проблеми. Дослідження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств обумовлено посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та інтеграцією України у міжнародний економічний простір. Зазначені процеси зумовлюють необхідність формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Грунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснені провідними вітчизняними вченими, такими як В.Г. Андрійчук, А.П. Гайдучий, О.І. Даций, Л.В. Дейнеко, М.В. Зубець, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, М.Х. Корецький, М.Ф. Кропивко, М.І. Крупка, М.Й. Малік, Г.М. Підлісецький, М.А. Садиков, А.В. Чупіс, О.М. Шестопаль, В.В. Юрчишин та інші. Незважаючи на цінність проведених досліджень, ефективність інноваційної діяльності власне у сільськогосподарських підприємствах є на сьогодні найменш вивченою.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є порівняння ефективності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств залежно від ступеня їх залучення до інноваційного процесу.

Викладення основного матеріалу дослідження. У зв'язку з відсутністю статистичного спостереження за інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств, і приватних підприємств зокрема, з метою аналізу їх інноваційної активності та інноваційного потенціалу нами було проведено вибіркове обстеження у формі анкетування керівників досліджуваних підприємств. Нами було розраховано